

BUITEN

6^E JAARGANG N^O. 43.

ZATERDAG 26 OCTOBER 1912.

Foto Aug. F. W. Vegt.

HOOFDIOEGANG VAN HET POPTA-GASTHUIS TE MARSUM BIJ LEEUWARDEN.

INHOUD:

DE ROLSTOEL VAN COUTHON, NAAR HET FRANSCH VAN G. LENOTRE.	BLZ. 508
HET RAADSEL VAN PAASCH-EILAND	509
HERINGA-STATE EN HET POPTA-GASTHUIS TE MARSUM BIJ LEEUWARDEN (VERVOLG), DOOR N. J. WARINGA, GEÏLLUSTREERD.	BLZ. 507 EN 510—515
HUWELIJKSTAAKSTERS, NAAR HET FRANSCH VAN MARIE ROSENBERG—MONTROSE	BLZ. 513
ANDERSEN EN ZIJN SPROOKJES, V (SPROOKJES ZONDER MORAAI), DOOR DR. C. E. HOOYKAAS, GEÏLL. BLZ. 516—518	
DE OOIEVAAR VAN EGMOND, DOOR J. R.	BLZ. 518

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle kopij ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotografieën, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, Rokin 74—76, Amsterdam. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

DE ROLSTOEL VAN COUTHON.

ER is in het leven van Couthon één duister punt gebleven. Couthon, de dictator, Couthon een van de triumvirs, de vertrouwing van Robespierre, de Attila van Lyon, de man van de wet van Prairial, Couthon was, zooals men weet, van 't gebruik van zijne beenen beroofd. Bij een avontuur, waar 'n vrouw bij in 't spel was, werd hij door 'n jaloersch echtvriend betrappt en had hij den geheelen nacht, tot aan den hals in 'n welput vol water verborgen moeten blijven. 's Morgens vroeg pas was hij daar uitgekomen, voor goed genezen van de lust tot avonturen, maar voor z'n leven verminkt. Dr. Cabanes, die hem onder z'n cliënten rekenen mocht, heeft volgens diagnose opgegeven dat hij lijdende was aan 'n chronische rugge-mergsvliesontsteking, die begonnen was aan de zenuwwortels van de lendenheiligbeen-zenuwvlecht.

Inderdaad was Couthon geheel van het gebruik zijner onderste ledematen beroofd; niettemin was zijne arbeidzaamheid op alle gebied buitengewoon. Deze lamme was een van de meest zich gelden latende leden van de Conventie. Mits hij niet de baden te St. Amand gebruikte of gekluisterd door zijne ziekte op z'n sponde lag, woonde hij doorlopend de zittingen bij. Hoe ging hij er echter heen? Dat is het duistere punt; een, dat misschien bij velen weinig belangstelling ondervinden zal, maar de geschiedenis, — evenals de boulevard — telt heel wat leegloopers onder zijne vrienden, wien zelfs de details interesseeren, zoo deze aan het verhaal der groote gebeurtenissen eenige kleur en waarschijnlijkheid te meer verleen kunnen.

Van September 1791 tot Juli 1794, bleef Couthon gedurende zijn verblijf te Parijs in de buurt der Tuilleries. Hij nam eerst zijn intrek, met zijn collega Goubrany, bij M. Gerot, rue St. Honoré, bijna tegenover „les Capucins”. „Deze woning”, schreef hij in October 1791, „zal mij zeker zeer gerieven, wijl ze zoo dicht bij de Vergadering is, dat ik mij er te voet heen zal kunnen begeven”. — Dus liep hij toen nog „met behulp van 'n stok, of van twee krukken”. Maar spoedig daarna neemt z'n kwaal toe en weigeren z'n beenen hem allen dienst. — „Ik ben genoodzaakt, als m'n pijnen mij veroorloven naar de Conventie te gaan, mij onder de armen naar het heiligdom te doen dragen”. — (Mei 1792). Hij woonde toen op no. 97 van het Cour du Manège. Een rapport, iets later gedateerd, spreekt van z'n woning te Passy en die welke hij bezat dicht bij het badhuis, niet ver van de Pont-Neuf. Eindelijk woont hij in 1794 rue St. Honoré N° 366 (thans 398). Het is hetzelfde huis waar Robespierre woonde. Mogelijk is het, dat het slechts 'n officieel adres was, waarheen hem zijne brieven werden gezonden; misschien echter ook nam hij er de vertrekken in bezit, die Charlotte Robespierre bewoond had, vóór zij het raadzaam vond, wat meer ruimte tusschen haar en haar broer te brengen.

Een waardevol stuk licht* ons in, hoe Couthon thuis leefde. Bij gebrek aan 'n beeltenis ten voeten uit — die niet bestaat —

geven de volgende regels een in de beschrijvingen van dit tijdperk helaas te vaak ontbrekend goed portret van dezen man.

Een der afgevaardigden, die de Conventie naar de provincie zond, en die men „proconsuls” noemde, had de rechters van het gerechtshof eener niet ver van Parijs gelegen stad verdacht van verdraagzaamheid. De kritieke toestand dezer magistratspersonen, die op deze wijze onder het mes van de guillotine werden geplaatst, boezemde hunnen medeburgers de meeste belangstelling in en een van de notabelen van de streek ondernam 'n reis naar Parijs, om gedaan zien te krijgen, dat hungeenerlei kwaad zou worden berokkend. Het verslag dier poging, twintig jaar later tusschen de papieren van Fouché teruggevonden bevat 'n zeer gedetailleerde beschrijving van den lamme: het is Couthon-chez-hui, geteekend door 'n man, die tien jaar later nog rilde, bij de gedachte aan wat hij toen gezien had:

„Ik kom te Parijs en waag me in de Conventie. Maar de afgevaardigden met wie ik in betrekking stond, hadden geenerlei invloed, en hadden genoeg met hun eigen behoud te doen. . . . Een vrouw die Mme Couthon kende, bood aan, mij aan deze voor te stellen, en beloofde mij, zoo wij haren echtgenoot te spreken krijgen konden, bij hem de goede zaak mijner landgenooten te bepleiten.

Zij slaagde er in mijn afkeer te overwinnen en zelfs deed ze mij als 'n hemelsche weldaad de hooge gunst beschouwen, bij een dergelijk invloedrijk lid van het Comité du Salut Public te worden toegelaten. Wij komen er. Couthon was goed opgevoed, en hij had wellevende manieren, vooral voor 'n tijd, waarin grove termen en manieren algemeen in gebruik waren. Hij bewoonde bij de Tuilleries 'n fraai appartement, welks meubilering van 'n uitgezochte smaak getuigden.

In 'n witte kamerjapon gekleed, droeg hij op den arm 'n konijn, dat hij spurrie liet eten; z'n zoon, 'n prachtige jongen, drie of vier jaar oud, streelde om beurten de hand van z'n vader en het dier. Die onschuldige omgeving sleepte mij mee, evenals de groote welwillendheid van Couthon zelf.

— En waarmede kan ik u van dienst zijn, meneer, vroeg hij; iemand die door Mevrouw bij mij wordt binnengeleid, heeft recht op m'n algeheele belangstelling.

En ik ving aan de geschiedenis der arme rechters te vertellen, en vroeg hem welke raad ik hun kon geven.

— U zult met mij eens zijn, zei Couthon, dat de Conventie te beklagen is, omdat ze verplicht is naar de departementen mannen te sturen, die niet in staat zijn de goeie van de slechte vrienden der vrijheid te kunnen onderscheiden. En wat uwe rechters betreft, waarschijnlijk zullen ze wel gewaarschuwd zijn, en niet meer thuis wezen. Laten ze maar verborgen blijven: na al 't goeds wat u mij van hen verteld hebt, zijn het beste menschen, zal er wel niet verder naar gezocht worden, en zoo loopen ze de gevangenis mis. . . .

Na 'n oogenblik stilte ging hij verder:

— Die rechters zijn de moeite waard: er over nadenkend heb ik u 'n gevaarlijken raad gegeven. Ze zullen zich in Parijs komen verbergen: de politie vindt hen uit, houdt ze aan. . . . en de gevangenis te Parijs bieden niets geen zekerheid! Zeg hun, dat ze naar huis moeten terugkeeren, men zal hun niet weigeren hun 'n gendarme ter hunner veiligheid in huis te geven en ik zal graag doen wat ik kan, dat deze kleine onaangenaamheid niet van langen duur zij. . . .

In de overtuiging dat het Couthon ernst is, met wat hij zegt, antwoord ik:

— Maar, meneer Couthon, u die alle macht hebt in het Comité van het Algemeen Welzijn, weet u dan niet, dat er iederen dag door het revolutionair Gerechtshof ongelukkigen beoordeeld worden, alleen voor dat feit? Zelfs vandaag, meneer Couthon, worden er drie en zestig om die reden gevonnisd!

Deze opmerking had op Couthon 'n niet-te-beschrijven uitwerking: z'n gezicht, ontzet, neemt tijger-trekken aan. Éene beweging. . . . en het konijn is weggesmeten, en het kind loopt huilend naar zijne moeder. Couthon had het schellekoord geprepen. . . . degene, die mij bij hem heeft ingeleid werpt zich echter op hem, en houdt hem op z'n stoel vast.

— Loop weg, zegt zij, met 'n ontroering, die me van schrik verstijven doet; daarop zachtjes:

— En wacht op me aan de oranjerie.

Met de snelheid des bliksems snel ik de trappen af en loop hollend tot aan 't einde van het terras der Feuillants. In de verte zie ik mijn beschermengel, ik snel op haar toe, en vraag haar wat er dan toch gebeurd is. . . .

— Hij heeft u alleen uit willen hooren, willen weten wat u denkt. U hebt hem 'n doodsteek gegeven met uw verwijt! Ook ik dacht dat hij het in ernst meende. Couthon heeft bij zich thuis zooals alle leden van het Comité du Salut Public, vijf à zes man wacht. Als ik hem niet op z'n stoel gehouden had, waren ze geroepen geweest en had u vandaag met die drie en zestig, waarover u sprak, mee kunnen rijden! Gelukkig heb ik hem van gedachten veranderd, en hem doen inzien, dat hij haast een misdaad had begaan, tegenover iemand, die ik ter goeder trouw bij hem had gebracht. Ik heb nauwlettend gevolgd, alles wat u hem vertelde: hij weet niet dat u niet in Parijs woont. Ga dus gauw naar huis terug, en neem niet den gewonen weg, uit vrees van herkend te worden, maar 'n anderen en neem deze les ter harte. . . .

Ik vertrok onmiddellijk zonder verder iemand te zien: de

rechters bleven verborgen tusschen vier muren tot de dood van Couthon toe, aan wien ik niet zonder schrik terugdenk...."

Ondertusschen blijkt uit ^{*}alles, ^{*}dat Couthon zich liet dragen. Door wien? Hoe? Geen verhaal, noch memorie, die het vermeldt. Er bestaat geen portret ten voeten uit, zooals wij reeds vermelden van hem, en tot dusver was men beperkt tot veronderstellingen. In 'n draagstoel! werd beweed; op iemand's rug, zei 'n ander en eenige rapporten, waarin de naam van Couthon voorkomt, spreken van „zijn gendarme" op 'n wijze, die zou doen gelooven, dat deze krijgsman den lamme tot voertuig zou hebben gediend.

De rekeningen van het Comité van het Openbaar Welzijn, vermelden daarentegen „een extra rantsoen aan de twee paarden voor den burger Couthon bestemd". Maar dat was eene aanwijzing, doch niets meer.

En zoo gebeurde het, dat in Juli 1809 eene jonge vrouw zich aan het museum Carnavalet aanmeldde, en den beheerder te spreken vroeg. Zij noemde haar naam en haar afkomst, het was de achter-kleindochter van Couthon; zij kwam het museum *de rolstoel* aanbieden, waarvan haar overgrootvader zich bediend had tijdens zijn verblijf te Parijs, tot den 9en Thermidor toe, en die sinds in de familie gebleven was.

M. Georger Cain ontving met warme erkentelijkheid deze aanbieding; de afstammeling van Couthon begreep spoedig hoezeer deze op prijs werd gesteld en acht dagen later werd de armstoel van Couthon uitgepakt op de binnenplaats van Carnavalet, voor 't eerst weer na honderd vijf jaar zich vertoonend onder de zon van Parijs, die sedert dien tragischen dag in Thermidor, het oude hout niet meer verwarmd had.

Zoo werd het vraagstuk opgelost: Couthon bewoog zich zelf in z'n stoel voort, welke met geel fluweel — hoe verbleekt thans ook — bekleed was, en dien hij in beweging bracht, door twee slingers op de hoogte der armen aan weerszijden, welke door tandraden met de wielen in verbinding stonden en, zonder zoo gemakkelijk te zijn voort te bewegen als 'n hedendaagsche driewieler, kon het werktuig, thans nog geheel intact, 'n tamelijke snelheid ontwikkelen.

We zien thans dus Couthon terug, ziek, doorlopend aan buitengewoon hevige hoofdpijnen lijdend, aan misselijkheid, uitermate uitgeput door aanhoudende zenuwschokken, verweekelijkt door langdurig baden, bijna uitsluitend met kalfssoep gevoed, door al zijn pijnen ter neergedrukt, en door beeneter ondermijnd, zich op zijn rolstoel plaatsen latend, en door 'n wonder van zijn wil, de twee handen om de koffiemolen-slingers van z'n voertuig geklemd, zich door eigen kracht naar de Conventie begevend, alle gebrekkige lieden achter zich latend; over de platte keien van de place du Carroussel of door de rue St. Honoré zijn voertuig voortbewegend.

Het moet 'n schrikwekkend schouwspel zijn geweest, dit menschelijk overblijfsel, dat zich met 'n geraas van 'n ratel voortbewoog, steeds d'armen in heftige beweging door de horizontale slingerbeweging, de romp vooruit gebogen, z'n doode beenen in dekens gewikkeld, zweetend, „hei" schreeuwend, door z'n machine dwars door de ontzet uitwijkende menigte heen gevoerd, ontzet ook door het contrast tusschen het treurige uiterlijk van dezen gebrekkige en den schrik, die z'n naam inboezemde, nog meer gevreesd dan die van Robespierre. — „Couthon, het is Couthon!"

(Slot volgt).

HET RAADSEL VAN PAASCH-EILAND.

WANNEER men het Britsch-Museum binnen gaat door de hoofddeur, vindt men aan de rechterhand, blootgesteld aan weer en wind en aan den rook en den vernielenden mist van Engelslands hoofdstad, twee beelden van basaltsteen, als men ten minste van beelden kan spreken. Het grootste is acht voet hoog en werd genoemd Hoa—haka—nana—ia. De beelden werden naar Londen overgebracht door H. M. Topaze in 1868 en kwamen van een afgelegen, ver verwijderd eilandje in de Stille Zuidzee, bekend onder den naam van Easter- of Paasch-eiland.

De eerste Europeaan, die er landde, was Jacob Roggeveen, die het den naam van Paasch-eiland gaf, wijl het op Paasch-Zondag (van het jaar 1722) werd ontdekt. Cook en La Perouse bezochten het eiland eveneens, maar het was eerst in het jaar 1825, toen het door kapitein Beechy met Z. M. Blossom (Engelsche Marine) zorgvuldig werd onderzocht. De naam, dien de inboorlingen er nog aan geven, is Rapanui.

Het eiland is driehoekig en ongeveer 29 mijlen (engelsche) in omtrek. Van de Z.W.-punt tot Kaap Roggeveen (in het Z.O.) bedraagt de afstand 12 mijlen; van daar tot Noordkaap 9 mijlen, en van Noordkaap tot de Z.W.-punt 8 mijlen. Ongetwijfeld is het een der meest eenzame bewoonde eilanden ter wereld, want het ligt 2.030 mijlen verwijderd van de Chileensche kust en 1.500 mijlen (als men Pitcairn niet meerekent *) van

de eilanden, die in groepen verspreid liggen in de Zuidzee, tusschen het Zuid-Amerikaansche vasteland en Australië.

Het eiland is van vulcanischen oorsprong en heeft 12 uitgedoofde kraters. In den loop der eeuwen, sedert de afbreking in de werkzaamheid der vuurhaarden, heeft zich een tamelijk vruchtbare laag gelegd op den bodem uit stof en lava bestaande. Die laag biedt een zeer geschikt weideveld aan de duizende schapen, runderen en paarden van het eiland.

Alle reizigers, die voor en na het eiland bezochten, maken melding van buitengewone en interessante archeologische overblijfselen, als vreemd gesteente, beelden, steenen platforms, waarop die beelden rustten, en steenen huizen, welker binnenwanden zijn versierd met teekeningen van vogels en andere dieren, alle vrijwel van een zelfde soort. Het is pas betrekkelijk kort geleden, dat de aandacht van ethnologen werd gevestigd op het feit, dat de oorspronkelijke bewoners een geschreven taal hadden.

Vanzelf rijst de vraag, wat soort volk het was, dat, ondanks zijn isolement, een geschreven taal schreef en die massale steenen beelden wist te houwen, te vervoeren en... op te richten. Het is inderdaad verbazingwekkend, en hoogstwaarschijnlijk voorbestemd, een raadsel te blijven tot de volheid der tijden.

Het lijdt geen twijfel, of de bewoners tijdens het steentijdperk gaven vorm aan die geweldige gevaarten, waarvan er honderden van alle grootten in elke richting over het eiland verspreid worden gevonden, eenige opgericht, de meeste omgeploft en half begraven, maar niet één — hoe zonderling het schijnt — staat op het steenen voetstuk of terras, waarop zij eertijds waren geplaatst of die zij ongetwijfeld moesten versieren. De platforms zijn geplaatst boven de rustplaatsen der afgestorven koningen of oversten, en zelfs tot op dezen dag heeft ieder graf en beeld zijn oorspronkelijken naam, hoewel de werkelijke voorstelling van de monumenten verbroken en vergeten is. Maar als men nagaat, dat op de verschillende plaatsen van het eiland die grafomben verspreid liggen, ongeveer 500 in aantal, en dat zij een afmeting hebben, variërende tusschen de 5 en de 60 voet wat de lengte betreft met een geëvenredigde breedte, dat zij werden bewerkt en gevormd met steenen werktuigen, dat zij werden vervoerd door woeste streken over een afstand van vele mijlen, om dan overeind gezet te worden op de voetstukken, dan moet het ons met verbazing treffen, waartoe het menschelijk geduld in staat is en wij moeten spijt gevoelen, dat niets met zekerheid bekend is van dat wondervolk.

Vroeger nog, in het voorhistorisch tijdperk, werden de beelden versierd met hooge, cilindervormige kronen van een soort roeden tusteen van vele tonnen zwaarte, die, als de monoliet was opgericht, omhoog gebracht en op het hoofd moesten worden geplaatst.

De staat van verwoesting, waarin thans die brokstukken van vóór-historische architectuur zich bevinden en het feit, dat al de monumenten werden aangetroffen in een stadium van gedeeltelijke voltooiing, wijzen er op, dat in een lang vervlogen tijdperk het werk plotseling werd gestaakt, en alleen een geweldige aardbeving kan daarvan de oorzaak zijn geweest.

Zelfs een oppervlakkige beschouwing moet ook bij den minst belangstellende gedachten opwekken, als: wie waren de makers van die beelden; van waar zijn ze gekomen? Waarom is dat eenzame eiland niet anders dat een reuzen-kerkhof, zooals die oude standbeelden en terrassen doen zien? Werden die kolossen opgericht alleen voor de koningen van het eiland of was het eiland, vóór de plotselinge en gewelddadige afbreking van het werk, een deel van een grooter eiland of misschien van een vasteland, dat nu verzonken ligt in den oceaan? De laatste onderstelling werd door meer dan één onderzoeker als juist aangenomen.

De inboorlingen zijn gemakzuchtig, om niet te zeggen lui. Hun oorsprong is ontwijfelbaar de eilandengroep, waarvan Tahiti het voornaamste is (Pacematoe-, Marquesas-, Gezelschaps-eilanden, enz.), en voor zoover is af te leiden uit hun taal, geschiedenis en gebruiken, behooren zij tot de Polineziërs, en hoogstwaarschijnlijk zijn zij van denzelfden stam als de Maori's van Nieuw-Zeeland.

De talen der twee volken hebben een verrassende overeenkomst en zijn inderdaad bijna dialecten van een zelfde moedertaal. Over de taal sprekende mogen wij nog wel even herhalen, dat het belangrijkste van dit geheimzinnig eiland is — een geschreven taal.

Het schrift, bestaande uit hieroglyphen, is bewaard gebleven op houten tafeltjes, waarin de teekens gegriffeld of gekerfd werden. Deze tafelen zijn aan beide kanten beschreven. Zij bevatten, naar men vermoedt, de geschiedenis en de gebruiken van het eiland en worden door de inboorlingen in hoge eere gehouden. Veel tafeltjes bestaan er niet en de weinige exemplaren, die men kent, zijn verdeeld over verschillende musea.

De hieroglyphen zijn de laatste jaren zorgvuldig bestudeerd en men heeft pogingen in het werk gesteld, om door de bewoners van thans vertalingen te verkrijgen, in de hoop op die wijze eenig licht te verspreiden over den oorsprong van het volk en kennis te vergaren betreffende zijn geschiedenis en legenden, maar tot op heden heeft men nog niets met zekerheid kunnen vaststellen.

*) Sala y Gomez, dat er slechts enkele mijlen van verwijderd ligt, is buiten beschouwing gelaten.

Schröder sc.

Foto Aug. J. W. Vogt.

HERINGA-STATE, VAN TERZIJDE GEZIEN.

HERINGA-STATE EN HET POPTA-GASTHUIS TE MARSUM BIJ LEEUWARDEN.

(Vervolg).

OOSTWAARTS van de ontvangkamer bevindt zich de daaraan gebouwde, reeds vroeger genoemde galerij, in welke een deur noordwaarts toegang geeft tot de Grootte Zaal.

Links van den hoofdingang bevinden zich de beide „voogdenkamers”. In deze werden bij de jongste restauratie onder latere houten vloeren ontdekt de mozaïekvloeren van bonte tegeltjes, welke men er thans aanschouwt. Misschien herinneren zij nog aan de oudste der beide bouwperiodes. In elk geval verdienen zij om hunne zeldzaamheid wel gewaardeerd te worden.

De portiek in de oostelijke dier kamers is, evenals het muurvaste ledikant aldaar (zie de bovenste afb. op bladz. 512) nog uit de periode van 1631. Deze kamer bezit een vloer van zeer kleine, gele vierkantjes, omringd door grootere groene achthoeken (zie de afb. beneden op bladz. 512), welke vloer, behoudens onbeduidende restauratie, intact is gebleven.

Boven de fraaie zandsteen schouw met hare prachtige in hout gesneden koppen van den mantel hangt een houten bord, bevattende de wapenschilden met naam en jaartal van hen, die achtereenvolgens voogd der stichting waren. Op de bedstede, van groen saijen gordijnen voorzien, bevinden zich gekleurde pullen welke hoogst fraaie stalen zijn der hedendaagsche Mak-kumer pottenbakkerskunst. Het door in lood gevatte ruitjes hoog invallend licht, het met het Popta-wapen voorziene groene kleed over de groote eikenhouten tafel, kortom de gansche inrichting, geeft aan dit interieur een bijzonder intiem karakter.

In de andere voogdenkamer bestaat het patroon der tegelvloer uit eene bruingeel-verglaasde vierkante tegel, omgeven door vier groen-verglaasde, langwerpige zeshoeken, eene indeeling, welke men ook vaak bij in lood gevatte ruitjes aantreft. Deze vloer werd bij de restauratie vervangen door eene nabootsing, waarvan eene proeve van het origineel nog te vinden is op de insteekverdieping. Ook hier vindt men een muurvast ledikant uit de tweede bouwperiode, evenals het eerste typisch Friesch door zijne ver vooruitspringende kap en aan een kwispedoor herinnerend profiel, met zuiver gecanneleerde halve kolommen.

Evenals de groote zaal werden beide voogdenkamers verrijkt met nieuwe lambrizeeringen van eikenhout.

Tot de „groote zaal” geeft een deur, aan de buitenkant voor-

zien met snijwerk — voorstellende de worsteling van Simson met den leeuw — toegang, (afb. op blz. 511 en 513); aan de binnenkant is zij voorzien met de in hout gesneden wapens van het echtpaar Eysinga-Hiddema. De portiek dezer deur is in witte natuursteen uitgevoerd en smaakvol versierd met goed gehakt beeld- en ornamentwerk. De beide haast levensgrootte, zij het ook niet van leven tintelende beelden, welke als caryatiden de deur flankeren, stellen voor het Geloof en de Hoop, de kleinere beeldengroep er boven: de Liefde. Deze portiek dagteekent uit de periode 1631.

Aan weerszijden daarvan ziet men een paar schilderijen hangen, in bruikleen van het Friesch Museum te Leeuwarden.

Tegenover de portiek is de monumentale schouw aangebracht. (afb. op blz. 514). Ook deze bevat aan weerskanten twee bijna levensgrootte beelden van zachte, witte natuursteen, als caryatiden, verbeeldende links de Standvastigheid, rechts de Voorzichtigheid. Beide beelden, evenals het overige ornamentwerk, zijn uit de periode 1631, zooals de Latijnsche inscriptie in vergulde letters binnen de sierlijke cartouche aangeeft.

In het beeldhouwwerk van portiek en deur meende de bekwame deskundige, de architect Weissman, zelfs den invloed te bespeuren van het werk van den beroemden Hendrik de Keyser.

De fraaie haardplaat onder de schouw geeft eene voorstelling der bijbelsche gelijkenis van de vijf wijze en de vijf dwaze maagden.

De eikenhouten wandbeschildering kwam oorspronkelijk waarschijnlijk niet voor, doch is eerst bij de jongste restauratie aangebracht.

Links van de schouw geeft een deur thans toegang tot de buitengalerij.

Oorspronkelijk bezat de zaal een vloer van marmeren tegels, die — hetgeen zeer te betreuren is — reeds vóór de restauratie door een 19e eeuwse parquetvloer werd vervangen. Deze vloer is dan ook het eenige onderdeel van den bouw, dat niet behoort tot de stijl van den tijd, waaruit het bouwwerk dagteekent.

Tegen de westelijke binnenmuur staat de groote, van Dr. Popta afkomstige Friesche keeft, zich kenmerkende door hare ver uitspringende kap en het aan een kwispedoor herinnerend profiel, vooral uitkomende in de drie vooruitspringende verkroppingen, hetgeen nog duidelijker aan den dag treedt in

Foto Aug. F. W. Vogt.

HERINGA-STATE. DE VOOGDENKAMER AAN DE TUIN-
ZIJDE. (ZUID-OOST-HOEK).

een vrouwenkop, afgewisseld door de wapens der eerste slotbewoners met hunne initialen in de beide overige compartimenten. Boven het fries dezer typische adellijke echtkoets leest men in hout gesneden karakters:

CHRIST. IS VOER ONS GHESTORVĒ. DAER
DOER HEBBEN WY GHENADE VERWORVĒ.

Aan weerszijden van de deur tusschen beide bedsteden hangen, in ruitvorm, de rouwwapens van Womck van Heringa, overleden 2 Sept. 1596 en van Tjallingh van Eysinga, overleden 31 Aug. 1603.

Op eene der zoldervtrekken vormt het voorpaneel van eene der bedsteden de voorwand eener groote lade, welke — de ruimte onder het bed vullende — uitgetrokken en ingeschoven kan worden zoodat in 't laatste geval niets van den inhoud te zien is. Oorspronkelijk diende deze tot slaappleats voor de kinderen (!) en op het eiland Marken, verzekerde men mij, moet deze onhygiënische slaapwijze, de „kinderlâ”, nog niet geheel onbekend zijn. Overigens bieden de zoldervtrekken weinig bijzonders.

Men vindt er nog paneelen, welke thans deel uitmaken van kasten, waarin de archieven der Stichting bewaard worden. Een ander kastje bevat in de drizijdige kop het in hout gesneden Popta-wapen met omschrift *D. H. v. Popta*.

Opmerking verdienen ook nog de deurposten, welke men hier passeert: zij vertoonen nergens scherpe richels, doch zijn geleidelijk afgerond.

Beneden de voogdenkamers strekken zich kelder en keuken uit, waar men door middel van een gemetseld trapje in afdaald.

In de keuken valt op de nog ouderwetsch ingerichte haard met hare stevig gemetselde gewelven. Links van den haard ontdekte men bij de laatste restauratie in den muur een oven, waar vroeger het eigen brood gebakken werd; deze oven is thans weer in zijne vorige voegen hersteld.

Rechts van den haard geeft een deur in den buitenmuur toegang tot de gracht (zie de afb. op blz. 510). Daarbij ziet men ook onder allerhande keukengerei „hantsjettel”, tobbe en aād, welke jaarlijks bij de slacht dienst doen. Door een andere deur in de keuken bereikt men langs een gemetselde trap het voorplein. En hiermede is onze rondgang door de State afgelopen.

Thans iets over de restauratie zelve, welke van 1906—'08 plaats had. Verleenen we daartoe het woord aan den bekwamen leider, den heer Frowein zelve:

Volgens den heer Mr. P. C. J. A. Boeles te Leeuwarden, Directeur van het Friesch Museum, zoude Heringa-State omstreeks het tweede kwartaal der 16e eeuw verbouwd zijn.

Ook mij komt dit tijdstip wel waarschijnlijk voor, in verband met sommige nog aanwezige authentieke bouwfragmenten.

In 1906 werd mij, als architect, door H. H. Voogden de opdracht gedaan „Heringa-State” te restaureeren. Toen de

eerste bezoeken door mij ter plaatse gebracht en de opnamen van den bestaanden toestand van het toenmalig gebouw gedaan waren, gaf het mij eerst groote zorg, hoe mij van deze opdracht te kwijten. Wat toch was het geval.

Van het oude „Heringa-State” bleek mij in den loop der tijden zooveel gesloopt, verbouwd en onkundig hersteld of door nieuw te zijn vervangen, dat het oppervlakkig beschouwt mij hoogst moeilijk, ja niet mogelijk toescheen, de oude „Stinse” in den toestand van vroeger terug te brengen.

Toch mocht dit na moeitevolle en zorgzame onderzoekingen van hetgeen van het voormalig bouwwerk overgebleven was, nog vrij wel gelukken.

Ook hier goldt het „saxa loquuntur”. (De steenen spreken). Zoo werd bij onderzoek het vroeger aanwezig zijn van een insteekverdieping boven een gedeelte der hoofdgang vastgesteld, waarvan het eerste vermoeden bij mij ontstond door een nog aanwezig boogje (vroeger raamboogje) vlak onder de gootlijst; de oude dagzijden der raampjes ter weerszijden van den toren, alsmede de plaats van de vroegere schouw van den insteek, zijn later in het muurmerk teruggevonden.

De vorm en profileering der oude steenen ramen, waarvan fragmenten van posten en lateien zich nog als ballast bevonden in den aanwezigen trekmandel, konden met zekerheid worden vastgesteld. In het oude poortgebouw, niet gerestaureerd, bevindt zich nog thans een dergelijk oud steenen raampje. Van den hoofdtoren was de oorspronkelijke toestand tot hoogte der dakgoot van het gebouw nog aanwezig, daar dit gedeelte teruggevonden werd onder den mantel, waarmede de toren eenige jaren geleden ommetseld werd. Het hoogere metselwerk van den toren is destijds geheel afgebroken, waarbij toen echter de spits in zijn ouden vorm gelaten werd met een weinig passende moderne windvaan daarop gesteld.

Onder het torenportaal is bij het onderzoek eene groote ruimte ontdekt, die, zoodals mij bleek, door een aanwezig gat, met het water der gracht eertijds gevuld werd. Hierdoor ontstond een waterput binnenshuis, die blijkbaar diende om op gemakkelijke wijze zich het water te kunnen verschaffen, noodig voor het schrobben der ruime en lange gangen van het gebouw. Dat de slotgracht vroeger om het kasteel rondliep en dus door eene brug met het poortgebouw in verbinding was, is tevens er mede bezeten.

Bij het opbreken der houten vloeren van de beide voogdenkamers werd men verrast, onder deze nog de oorspronkelijke vloeren van kleine verglaasde bakjes terug te vinden. Het dessin der beide vloeren is verschillend, en merkwaardig, daar het afwijkt van het gewoonlijk voorkomend dessin, bestaande uit vierkante vloerbakjes in twee kleuren.

Een der vloeren was zoodanig beschadigd, dat deze geheel

Foto Aug. F. W. Vogt.

HERINGA-STATE. DE VOOGDENKAMER AAN DE TUIN-
ZIJDE. (NOORD-WEST-HOEK).

vernieuwd moest worden, doch de andere bijna gaaf. Slechts enkele tegels zijn daarvan vernieuwd.

De trap in het gebouw had ook eene geheele verandering ondergaan. In plaats van houten stootborden waren deze vroeger van witte en blauwe geglazuurde muurtegeltjes geweest, geplaatst tegen het steenen welf dat onder den trap geslagen was, maar in den loop der tijden door stuc op latten vervangen werd.

De bekapping, waarvan de bewijzen gevonden werden, dat deze achter den hoofdtoren met zakgoot is geweest en dus de toren daarvan geheel vrij stond, had men tot bijna Hoogte van den nok door metselwerk aan den toren verbonden, om daarin een spiltrap te kunnen plaatsen voor het bereiken der verschillende torenverdiepingen.

Waar hier door mij, behalve kleinere, de voornaamste aanwijzingen tijdens den herbouw bij onderzoek voor den dag gekomen, betreffende den vroegeren bouw, opgesomd werden, waaruit blijkt dat de gegevens om voorlichting te geven voor herbouw lang niet alle bestonden, en ook het oude schilderij op het kasteel aanwezig als eenig bekende afbeelding daarvan, onbetrouwbaar bleek te zijn, was het gevolg dat wat ontbrak in den geest van de oorspronkelijke bouwwijze, door mij moest aangevuld worden.

Van de gevels, waarin geen enkel oorspronkelijk steenen kozijn meer aanwezig was, kon alleen van die aan de waterzijde door nog bestaande oude raambogen, breedte en plaatsing dezer kozijnen met zekerheid worden vastgesteld. Ook de trappen van dezen watergevel waren ten deele nog met de oude zandsteen dekplaten afgedekt. Voor den tuin- of achtergevel (uitgenomen het benedendeel van den traptoren) alsmede voor het bovenmuurwerk van den hoofdtoren, waren evenmin aanwijzingen gevonden.

Bij deze moeilijkheden deden zich ook andere voor.

Het bleek mij namelijk, dat het gebouw, steeds onberispelijk onderhouden onder witsel, verf en voegkalk, groote gebreken verborg, die het welhaast met ondergang bedreigden.

De muren, niet diep genoeg gefundeerd, waren verzakt, gescheurd of zelfs, waarschijnlijk door indringend vocht, inwendig gespooven. De zware eiken moerbinten waren, voor zoover zij in de muur leidden, vergaan, waardoor deze met zoldervloeren en de geheele bekapping waren verzakt.

Ook de kelderwelden waren gescheurd, zoodat gedeeltelijke vernieuwing ook daarvan noodzakelijk bleek.

Het gevolg van een en ander is geweest, dat bijna al het muurwerk stuksgewijs moest worden vernieuwd, zoodat het sloopen en bouwen tegelijk werd.

Tot herstelling der buitenmuren werden oude Friezen (mop-steenen) gebruikt $0.32 \times 0.16 \times 0.09$, van welke steen de Stinse oorspronkelijk is opgetrokken geweest, zooals voor- en watergevel deden zien.

Niet dan met eenige moeite gelukte het de benodigde hoeveelheid daarvoor nog in de provincie en elders op te koop, waardoor het gebouw gerestaureerd, reeds dadelijk veel van zijn oud en schilderachtig aanzien terug kreeg.

Het gebouw is thans gerestaureerd zoo getrouw mogelijk in den toestand, zooals ondersteld kan worden dat het in de eerste helft der 17e eeuw door Tjalling van Eysinga tot zijn dood in 1653 werd bewoond.

Eene uitzondering daarop is gemaakt voor de groote zaal en de beide voogdenkamers, die 1.80 M. hoog in eikenhouten lambris zijn betimmerd. De lambrisbetimmeringen, hoewel oorspronkelijk waarschijnlijk niet aanwezig geweest, kwamen in de dagen waaruit het gebouw dateert veeltijds voor.

Door de groote zorg en kunstliefde van hare tegenwoordige voogden is „Heringa-State” dank zij het initiatief van haar voogdrentmeester den Hr. Mr. W. B. Buma, thans niet alleen gerestaureerd, maar ook gemeubileerd, geheel met mobiliair uit de 17e eeuw afkomstig.

Hierdoor is het voor den bezoeker te interessanter geworden, die een volkomen beeld uit het verleden voor oogen heeft.

Mocht later ook het voorgebouw gerestaureerd zijn, dan zal Friesland zich kunnen beroemen een oude Stinse geheel in welstand te bezitten, die getuigenis aflegt, niet alleen van hare vroegere geschiedenis, macht en kunstzin, maar ook van het gevoel van piëteit der voogden *) die tot restauratie besloten. —

Aldus de heer Frowein, bij wiens laatsten wensch wij ons geheel aansluiten.

N. J. WARINGA.
(Slot volgt).

*) De voogden zijn: Mr. W. B. Buma, Mr. P. A. Bergsma, Mr. R. A. Fockema en Mr. J. L. Sloterdijk.

Foto Aug. F. W. Vogt.

HERINGA-STATE. PORTIEK IN DE GROOTE ZAAL, AFZONDERLIJK.

HUWELIJK-STAAKSTERS

SUZANNE hield zich nog onledig met de uitgezochte lekkernijen, waarmee de zij hare gasten wilde verrassen, op de schaaltes te schikken in nette figuren, toen de deur openging. Zij wendde zich om en zeide levendig: „Ah, goeden dag, Julia. Je bent de eerste vandaag, dat is braaf van je”. De beide vriendinnen omhelsden elkaar en begonnen daarop een dier jonge meisjesgesprekken, die gedeeltelijk uit een half onderdrukt, gichelend gelach, gedeeltelijk uit onderstaanbare woorden bestaan. Lang duurde dit intieme onderhoud niet: de huisbel deed zich nogmaals hooren en kort daarop traden twee andere jongedames binnen, van wie de jongste grooter en ontegenzeggelijk mooier was. Twee uitroepen begroetten haar: „O, Valentine!” „Lucienne!”

Nu was het gezelschap compleet. Elken Donderdag ontving Suzanne d'Albers, maar haar jour had met die harer moeder niets te maken. Het was ook meer een intieme bijeenkomst: want gewone bekenden waren geheel uitgesloten: het was eigenlijk eene vergadering van de stakingsclub. Sedert

vier jaren toch hadden de vriendinnen de vereniging van huwelijksstaaksters opgericht. Het initiatief daartoe was genomen bij het huwelijk eener gemeenschappelijke vriendin, bij welke gelegenheid alle vier als bruidsmisjes dienst deden. Zij brachten elkander daarbij in herinnering al degenen, die zich reeds in het huwelijksbootje hadden begeven of meer in het bijzonder die, wier lot treurig of ondragelijk mocht heeten. Zij beklagden de bruid, die misschien eens ongelukkig zou worden als ze eenmaal getrouwd was en besloten daarom in eenjarige twintigjarige backfishwijsheid ongehuwd te blijven. Valentine was te bang voor alle verdrietelijkheden, welke de echt met zich kon brengen; Lucienne gevoelde, dat de waanzin haar naar het hoofd zou stijgen als haar man niet volkomen aan haar ideaal beantwoordde; Julia viel nu al bijna flauw als zij aan andere ongelukkige vrouwen dacht; en Suzanne, radicaal alle liefde ontkennend, beweerde, dat die barbaren van mannen in

den tegenwoordigen tijd slechts het geld trouwden en de vrouw er op den koop toe bij namen.

In het kort, men had dus bij gemeenschappelijke overeenkomst gezworen elk huwelijksaanzoek beslist af te slaan en met algemeen goedvinden werd de stakingsclub opgericht. Van dien dag af werd de geregelde Donderdagsche jour ingesteld. Het was toch noodig eens in de week bijeen te komen om elkander in vooroordeelen en bezwaren te sterken en zorg te dragen voor het ontkenning beantwoorden van elk aanzoek. Slechts één enkel mannelijk wezen werd geduld, ja zelfs aangezocht tot zitting nemen in het comité. Het was Michel, Susanne's neef. Hij werd voor volkomen onschadelijk gehouden, hij hing immers juist dezelfde denkbeelden aan als zij en daarom meenden de dames, dat hij haar zelfs van nut zou kunnen zijn om zich door hem de nieuwste boosaardigheden van het mannelijk geslacht te doen vertellen. En ironisch en sceptisch als Michel aangelegd was, amuseerde hij zich met de discussies der jonge meisjes, waaruit immer hetzelfde refrein boven klonk: alle mannen zijn slecht en nietswaardig....

Dezen Donderdag was de vereeniging voltallig; ook Michel was zoo juist binnengetreden, hij verzuimde de jour trouwens al heel zelden

„Wat is er voor nieuws?” informeerde Valentine, op een zoo juistgenomen bonbonknabbelend.

„Ik weet wat”, riep Julia uit. „Stel je voor, gisteren ontmoette ik Louise. Neen, maar lieve kinderen, welk eene verandering heeft die ondergaan! Zij, die eens zoo opgewekt, zoo levendig was, zij gelijkt nu wel een doodgraafster!”

„Haar man is een beer van een vent”, viel Valentine haar bij. „Hij verbiedt haar dit te lezen, dat te zien, hij laat haar nauwelijks nog vrij ademen!”

„Louise? Hoe is het mogelijk”, klonk het in koor door het salon en de jonge dames schudden bedenkelijk het hoofd.

„Nu en ik”, zeide Lucienne opgewonden, „heb een brief ontvangen van Yvonne. Zij is heel ongelukkig, haar man bekommert zich in het geheel niet om haar, hij laat haar steeds alleen en als hij bij haar is, maakt hij vreese-lijke scènes. Schandelijk! En bedenkt toch lieve vriendinnen, dat heette nog wel een huwelijk uit liefde!”

„Zij was naïef genoeg aan de liefde te gelooven”, wierp Suzanne tusschen het gesprek, dat algemeen geworden was, in. „De liefde is eene ziekte. Wie daardoor aangetast wordt, moet er zich van genezen!”

„Dat is mooi gezegd, „nichtigelief”, onderbrak Michel en voegde er aan toe: „Wat de vrouwen in het algemeen betreft, gaat het op, maar daar jelui nu eenmaal van ander hout bent gesneden, grijpen die dingen je ook anders aan!”

„Onbeschaamde!” zeide Lucienne vertoornd — „Michel, je wordt bestraft, als je zoo door-gaat”, klonk het van den anderen kant.

* * *

Weer was de stakingsclub vergaderd, maar we schrijven één jaar later en voltallig was ze ook niet: Lucienne ontbrak.

„Welk eene verandering in een enkel jaar!” zuchtte Suzanne weemoedig.

„Ja”, begon Michel en imiteerde zijn nichtje in droeven toon, „de schoone harmonie is verstoord en 't quartet is een trio geworden!”

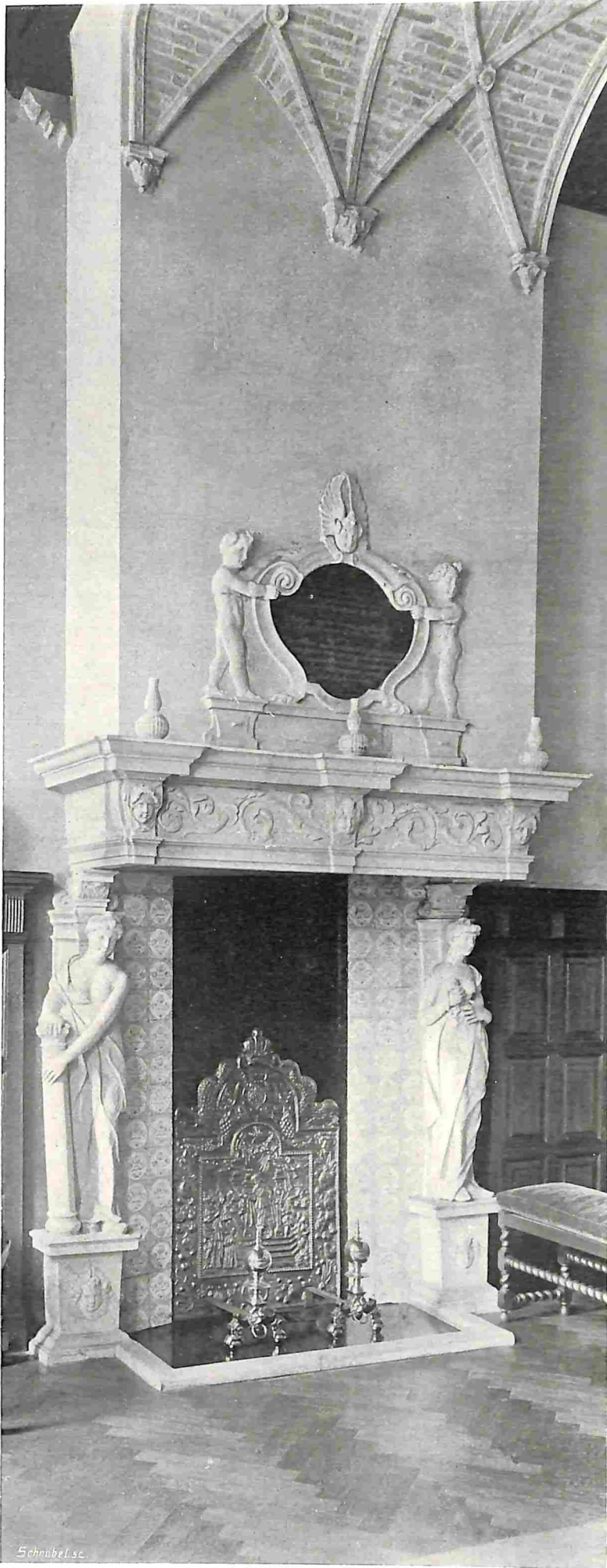

Foto Aug. F. W. Vogt.

HERINGA-STATE. DE SCHOUW IN DE GROOTE ZAAL.

„Lucienne sedert drie maanden getrouwd!” wierp Julia er tusschen en staarde droomerig voor zich uit. „Dat is verraad!”

„Ja, een onvergeeflijke afval”, zeide de eigene zuster van de renegate op scherpen toon.

Toen zoo allen aan haar misnoegen uiting hadden gegeven, ontstond een kleine pauze. Niettegenstaande het verlies van een

der leden was de club toch vergaderd: het geheele gesprek der jongedames draaide natuurlijk slechts om het in hare oogen zoo schandelijk handelen van Lucienne. Ieder had een woord van critiek.

„Zij had mooi verzekeren, dat zij nooit zou trouwen”, meende de een.

„Zij deed het alleen uit eersucht!” zeide een ander.

„Men kan heel gemakkelijk nagaan, dat zij slechts zijne prachtige positie heeft getrouwd en niet hem!” vulde een derde stem aan.

„Maar!” beweerde Julia, eensklaps uit haar droom ontwakend en met een stem, die de aanwezigen verbaasd tot haar deed opzien, „dat is toch niet altijd te veroordeelen!” En in dezen gedachtengang voortgaande, vulde zij aan: „Ja, ik kan me zeer goed begrijpen, dat zij haar geluk in iets anders dan de liefde tracht te vinden. Door een titel of door rijkdom te kunnen imponeren, moet heel prettig zijn!”

En bij deze woorden straalden de oogen van het jonge meisje alsof zij een geheim denkbeeld volgde. Suzanne vermoedde verraad.

„Julia”, riep zij uit, „je zult toch niet.... jij denkt toch niet aan zoo iets?”

Julia liet het hoofd zakken en antwoordde niet. Michel trachtte haar te bemoeiden. „Kom, wat flinker!”

„Ja, ziet ge.... ik geloof dan.... dat ik verloofd ben!”

„Julia!” klonk het als een kreet vol afschuw door het vertrek. Alleen Michel bleef kalm, hij trad op haar toe en zeide vrolijk: „Jonge dame, mijn compliment!”

Maar Julia trachtte zich te verdedigen en weerde zijn gezegde af. „Ziet ge”, zeide zij, „hij is een zeer rijke jonge man.... O, ik houd niet van hem, maar wij zijn het eens geworden, wij zullen elkander volkomen vrijheid laten. Alleen moet ik automobiel en equipage houden, moet ik prachtige diamanten hebben en mij bij de allereerste modistes kunnen laten kleden en moet ik den winter mogen verdeelen tusschen Parijs en Cannes, den zomer in Trouville en den herfst op ons slot de Clairefontaine kunnen doorbrengen. Ge moet toegeven, dat zulk een huwelijk wel te accepteren is!”

Deze woorden waren echter voor doovemansooren gesproken: noch Suzanne, noch Valentine vonden in hare verslagenheid een wederwoord. Maar na eene korte pauze zeide Michel ironisch: „Je mijn compliment maken was niet voldoende, zie ik nu; men moet je in waarheid gelukwenschen!”

* * *
Eenige weken later was het opnieuw de gewone Donderdagsche jour, maar de club was nu verre van voltallig: toen Michel binnentrad, vond hij zijne nicht geheel alleen. „Wat”, vroeg hij verbaasd, „geen mensch?” En hij voegde er na even gezwegen te hebben aan toe: „De kring wordt steeds kleiner! Maar Valentine?”

„Valentine was zooeven hier, maar zij is reeds weer weg!” antwoordde Suzanne treurig.

„Weg? Wat had ze dan vandaag?”

„Wat ze had? Michel, het wordt donker voor mijne oogen en dat juist door mijne vriendinnen!”

„Is zij ook bijgeval...?” vroeg de schouderophalen.

„Ja, ook zij. Zij kwam juist om mij haar aanstaand huwelijk mede te deelen. En weet je, waarom zij trouwt? Omdat zij zich verveelt!” En deze met minachting uitgesproken woorden schenen Suzanne zulk een ridicule reden toe, dat zij bijna in lachen was uitgebarsten.

„Ja, sedert haar zuster in het huwelijk is getreden”, vervolgde zij toornig, „verveelt zij zich, alsof het leven niet met andere dingen gevuld kan worden, met werken, kunst, liefdadigheid, weet ik wat!... Een mooie verstrooiing voorwaar, kleine kinderen te hebben, die je steeds den neus moet helpen snuiten en een man, die altijd bromt en lastig is...”

„Ik moet je toch doen opmerken nictje, dat niet alle mannen steeds brommen en lastig zijn; het is toch ook heerlijk zoo steeds met zijn beiden te wandelen, elkander in alles te vertrouwen, vreugde en leed te verdeelen, vrede en dan die lieve kleintjes, dat is zoo lustig en vroolijk, die doen je zoo van harte lachen... en als ze dan

eenmaal grooter worden, leidt men ze en bewaakt ze, men schooner en heerlijker dan de liefde, heeft nooit nog iemand iets uit kunnen vinden!”

Michel's stem was allengs week en zacht geworden.

Suzanne werd onwillekeurig geroerd. Maar ze wilde het niet weten, nog steeds trachtte zij te spotten.

„Mijn waarde, ga ook trouwen. Jij bent er rijp voor, dat weet ik wel!”

„Neen”, antwoordde de jonge man, al was het meer met gebaren dan met woorden.

„Ja maar, ik heb het al lang bemerkt, je bent verliefd!”

„Ja zeker, ik ben verliefd”, zei hij bewogen. „Ik bemin een jong meisje, dat mooi, rein en intelligent is, een hoog voorhoofd en wonderbare zwarte oogen heeft, alle bekoorlijkheden zijn in haar verenigd, juist, omdat zij niet tracht een ieder te bevallen”.

„Maar, trouw haar dan toch, waarom aarzel je nog?” onderbrak Suzanne hem plotseling heftig met schitterende lippen en een bezwaard hart. Zij kon het zichzelf niet verklaren, maar nu zij voor de eerste maal de mogelijkheid inzag, dat haar neef zou kunnen trouwen, hinderde haar dat zeer.

„Neen, ik kan niet!” zeide hij weer.

„Maar wanneer je haar bemint? Ik begrijp niet...”

„Je hebt gemakkelijk praten. Als zij nu echter eens niet van mij houdt?” vroeg hij smartelijk bewogen. „Doch laat ons dat onderwerp laten rusten...”

En terwijl hij dit zeide, draaide hij zich om. Beiden zwegen een poos; toen om zijne verlegenheid te verbergen, ging hij op de openstaande piano toe en eene opgeslagen muziekpartituur ziende, vroeg hij kalm: „Zoo, speel je dat?”

Maar zonder op zijne vraag acht te geven, naderde zij hem en vroeg aarzelend: „Maar weet je dat wel zeker..... dat ze je niet lief heeft?”

Verrast zag Michel tot zijne nicht op en toen hij haar zoo wonderlijk bewogen zag, viel hij, daaraan nog niet kunnend gelooven, als het ware naar een bewijs zoekend, plotseling uit: „Zij mij liefhebben? Maar mijn hemel, ze begrijpt de liefde niet, ze veracht het gevoel en beweert dat het een ziekte is; wordt men daardoor aan-

Foto Aug. F. W. Vogt.

HERINGA-STATE. DE INSTEEK BOVEN DEN ACHTERGANG.

getast, dan moet men er zich van genezen!”

„Michel!” zeide men er zich van genezen!”

„Wat!” riep hij opspringend uit. „Suzanna, jij zegt...”

„Wat moet ik zeggen?.... Ik geloof, Michel.... dat ik.... zoo ziek ben!”

En beschaamd wendde zij zich om, maar nu twijfelde hij niet meer, bevend nam hij haar kleine hand in de zijne en fluisterde: „Ik moet je genezen”.

„Ja”, stamelde zij gelukkig, „wees mijn geneesheer. Jij alleen kunt mij weer doen herstellen”.

Het was een heerlijk oogenblik, zooals toen hunne harten elkander eendrachtig met hetzelfde gevoel van zaligheid tegen sloegen. Suzanne was de eerste, die uit deze geluksroes ontwaakte en vroeg lachend: „En wat moet onze stakingsclub nu?”

„Die blijft bestaan als vroeger”, antwoordde hij schertsend, „maar ditmaal tot staking van het celibaat”.

(Naar het Fransch van MARIE ROSENBERG—MONTROSE).

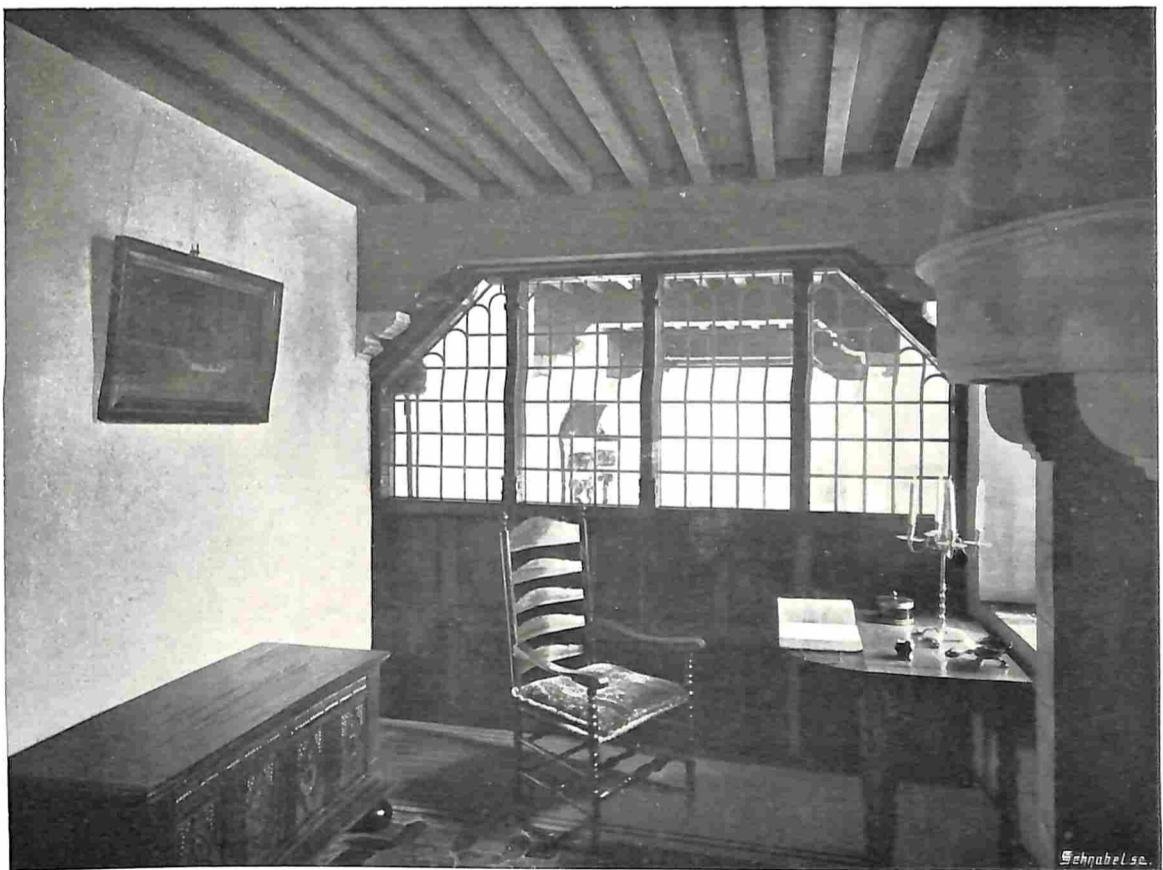
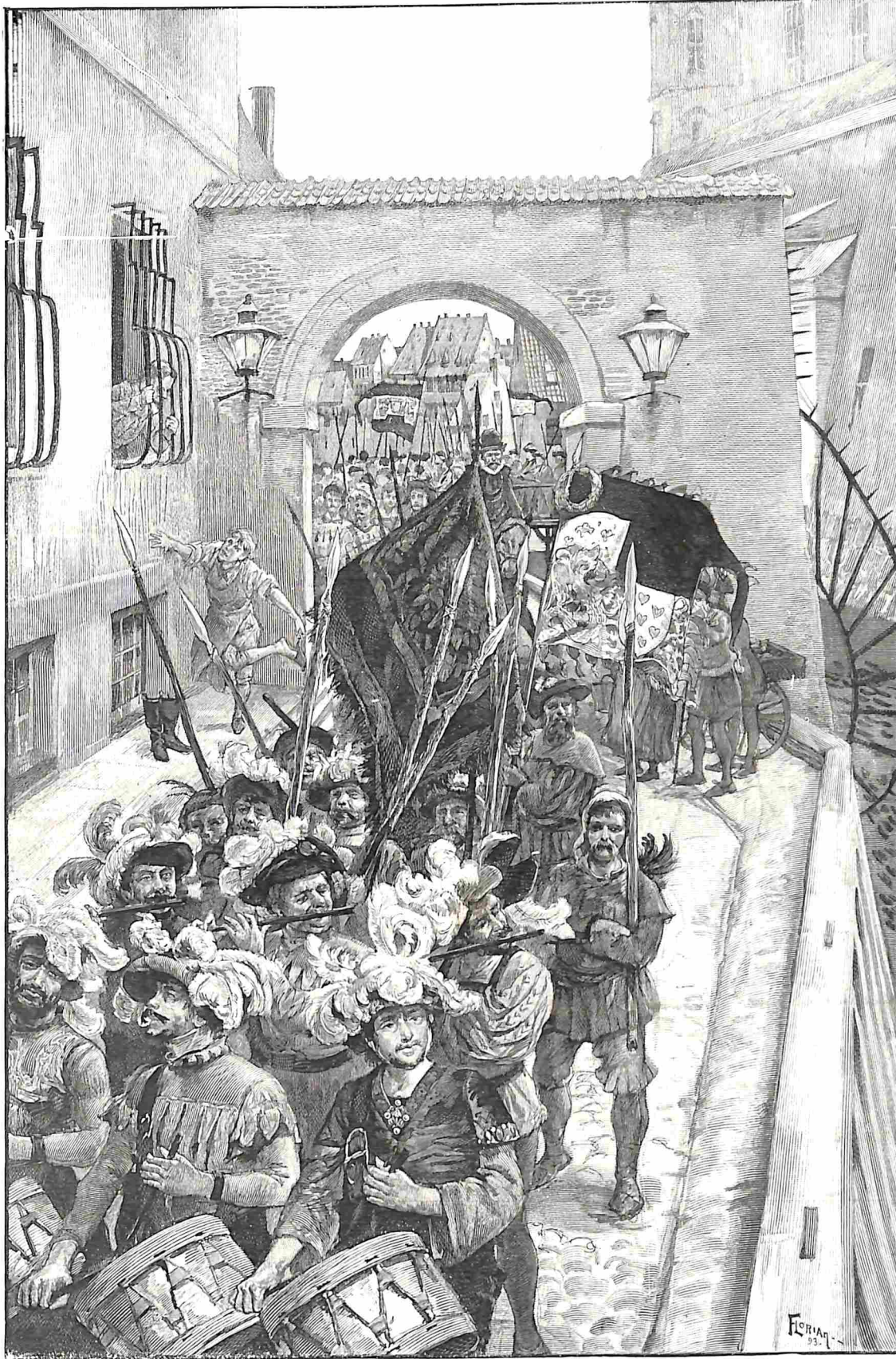

Foto Aug. F. W. Vogt.

HERINGA-STATE. DE HERSTELDE INSTEEK.

....HIJ HOORDE DE TROM EN ZAG DE SOLDATEN MARCHEEREN. (DE VUURSLAG)

ANDERSEN EN ZIJN SPROOKJES.

V. SPROOKJES ZONDER MORAAI.

Geachte Mevrouw.

WEL vriendelijk ben ik u dank verschuldigd voor uw heusche instemming met hetgeen een vorig artikel over Andersen's Sprookjes in 't licht stelde: zijn gevoel voor Plicht en zijn eerbied voor Toewijding. Naar uwe meening ligt hier de blijvende waarde van zijn werk méér dan in 't grillige Spel der Fantazie? en gij betreurt het dat dezelfde dichter, die in de sprookjes van de Wilde Zwanen, de kleine Zeemeermin, Vijf uit één Peul en andere zulk een overvloed van edel sentiment wist te leggen, zich niet heeft laten weerhouden van 't schrijven van sommige sprookjes, die u wel niet beslist *immoreel* noemen wilt, maar die toch op 't zachtst genomen *sprookjes zonder moraal* moeten heeten? U denkt aan de Vuurslag, aan Grote Klaus en kleine Klaus en andere....

Ik hoop uw gunst niet ten eenen male te verbeuren, Mevrouw, wanneer ik het waag deze sprookjes niet uit te zonderen van den eerbied dien ik Andersen's werk toedraag. Ik doe geen beroep

op uw toegevendheid door u er aan te herinneren dat de twee sprookjes, die u noemt, de eerst-geschrevene van den dichter zijn. Ik wil ook niet trachten u zachter te stemmen, door u opmerkzaam te maken dat er van dergelijke vertelsels toch maar zoo weinige in zijn „Eventyr og Historier” te vinden zijn: want ik moet beken- nen: ik bezat er wel gaarne nog veel meer. Houd mij dus ten godde dat ik deze „ruwe verzinsels” met waardeer- ring beschrijf en mijn best zal doen, uw alkeerige gevoelens — zoal niet te veranderen dan toch te verzachten.

Wat zijn dergelijke vertelsels, volks- sprookjes naar den aard, in Andersen's werk zeldzaam! Daar hebt ge nog Hans de Stumper en de Reiskameraad — of behoort dit juist onder de sprookjes met moraal? wij zullen later zien. Maar verder? U noemt: Wat Vader doet is altijd goed? Mij wel; al houd ik deze „lof der zotheid” voor de goedhartigheid zelve. Zijn er nog meer? Ja, van die kleine trekjes hier en daar: dat het rooversmeisje (in een meer genoemd sprookje) haar moeder ongegeneerd in 't oor bijt (t is een schande, zoo'n kwade rakker; wat een voorbeeld!) en dat de verkwistende koopmanszoon met gouden tientjes over 't water kis-kast in plaats van met steentjes (wat een voorbeeld voor den jongen, die dit najaar student werd!)

Mevrouw, ik vlei me, dat u reeds uw schouders ophaalt. Natuurlijk zullen Anna en Mientje er niet over denken u in 't oor te bijten: zelfs zullen zij 't juf niet doen als ze bij die haar zin willen krijgen: en uw Rudolf — daar gelaten dat u er zeker van zijt dat Lena den greentijd *niet* aan de zwier zal gaan — zal in geen geval de gekheid van dien koopmanszoon in het Vliegende Koffer trachten te imiteeren! Dat spreekt vanzelf. Maar, geachte Mevrouw, waar blijft dan uw bezwaar?

U hebt volkomen gelijk: ik vergat het, uzelf hebt gezegd „ik wil ze niet beslist immoreel noemen”. Maar dan toch op 't zachtst genomen „sprookjes zonder moraal?” Nu, ik neem graag die betiteling over en zonder aan- halingsteekens schreef ik ze hierboven; maar als U er toch zoo van spreekt, dan veel ik er een mispriz- ing in, die ik *niet* van u overneem; dan lijkt het toch zoo-op-'t-kantje af, bijna-immoreel, een weinig onzedelijk of ver-ont-ze-de-lij-kend. En zoo bedoelt u 't immers ook? het was u een grief en ernstig bezwaar dat deze ruwe verhalen in alle uitgaven een plaats

vonden. Dus u vindt ze eigenlijk toch wel een beetje slecht? Nu, en daar ben ik 't geheel mee oneens, al erken ik ten volle dat het zijn — ja juist: *Sprookjes zonder moraal!*

Maar is dat niet een deugd? We worden volgestopt met moraal: de kerk, de school, de vakvereniging, de courant, het koffiekransje, de Tweede Kamer.... alles en nog wat moraliseert. Zouden we Andersen niet bedanken mogen dat hij 't eens nalaat? Ik heb juist een tikje tegenzin tegen enkele — ook maar heel enkele — van zijn sprookjes, waar ik voel „hier moraliseert hij”, „hier is een brave les, een portietje zedeleer ingestopt”. U verstaat me wel, nietwaar? 't is een van de heerlijkheden in 't werk van den dichter dat hij als zachtzinnig, gevoelig en vroom man veel van zijn sprookjes doortrok van eigen lieflijkheid en levenswijsheid en zoo maakte tot verhalen van hooge moreele, soms ook van fijn religieuze waarde. Maar 't lust me niet meer, zodra de moraal er aan door den schrijver vastgeknoopt, de nuttige les erin verstopt wordt; 't lust mij niet als door de oudere lezers ieder sprookje ten bate van de kleine lezers gekoerd gaat worden naar de hoeveelheid en 't gehalte van de moraal, die 't bevat.

En zooals u hoog wegloupen kunt met de deugd der loyauteit — eertijds ridder-, thans padvindersdeugd — en tóch verhalen schik hebben om die rekels in uw straat, die alles onder 't opgewonden sneeuwbalgooien over-en-weer vergeten.... be- halve den hoogen zijden van meneer van hiernaast, en die (na

dat zeldzame kansje) weer opnieuw alles vergeten voor hun harts-tochtelijk wintergevecht... zoo kan ik ook bij alle waardeering voor de moreele qualiteiten van deze sprookjes, niet nalaten pret te hebben over 't dartele spel, om 't spel en de ondeugende dartelheid zelve. U vindt dit... bij den vermetelen soldaat, die zelfs naar een opgesloten prinses durft uitzien... bij den slimmen Klaus, die zijn naamgenoot, dien bullebak, altijd weer te slim af is... bij Hans, die een stumper heet maar een brutale rakker is, al de anderen overtroeft en de referendarissen zelfs met zijn modder durft gooien... Wat komen al deze plebeische sprookjeshelden er best af. 't Zijn ondeugende dingen die ze doen, maar hebt u zelf wel kunnen nalaten te lachen over de machteloze boosheid van dien deftigen dikken meneer, toen zijn hooge hoed in de sneeuw rolde? en die kwajongensstreek dáár was een gevaarlijk precedent, want straks nemen de bengels nog 't blauwkatoentje van uw dienstbode „ertusschen”; maar — nietwaar, wij zijn het er reeds aanstonds over eens geweest dat de „sprookjes zonder moraal” zoover van ons leven afstaan, dat er niet aan te denken is of men ze ooit in praktijk zou brengen. Geen soldaat zal er over denken om een oud vrouwtje — heks of niet — 't hoofd af te slaan als zij hem niet zeggen wil waarvoor haar vuurslag moet dienen, en geen loertje zal er over denken zijn paard voor een zak rotte appelen te verkoopen, omdat die ééne daar wist dat zijn vrouw bij zijn thuiskomst tòch zeggen zou: „Wat vader doet is altijd goed”.

Maar men vindt dergelijke histories toch tamelijk ruw. Ik zou ze eer primitief noemen; hoogstens worden ze voor ons, ouderen, die ze aan de realiteit toetsen, ruw. Neen bijv. die scène uit het begin van de Vuurslag; 't is meteen een staaltje van Andersen's leuken, ook primitieven verteltrant:

Een, twee! een, twee!

Daar kwam een soldaat den weg af marcheeren. Hij had zijn ransel op den rug en een sabel op zij, want hij was in den oorlog geweest en nu ging hij naar huis. Daar kwam hij op den straatweg een oude heks tegen: ze was erg leelijk; haar onderlip hing tot op haar borst.

„Goeden avond, soldaat!” zei ze, „wat heb je een mooie sabel en een grooten ransel, je bent een echte soldaat. Nu zal je zooveel geld hebben als je maar wilt”.

„Asjeblijft, ouwe heks”, zei de soldaat. „Zie je dien grooten boom?” zei de heks en ze wees...

en dan volgt de historie van de drie honden. Straks komt de soldaat boordevol goudstukken met den vuurslag — eerst warempel nog vergeten — terug uit den boom.

„Wat wou je nu met dien vuurslag doen?” vroeg de soldaat.

„Dat gaat je niet aan”, zei de heks, „je hebt nu je geld. Geef mij nu den vuurslag maar”.

„Morgen brengen!” zei de soldaat, „als je mij niet dadelijk zegt wat je er mee doen moet, trek ik mijn sabel en sla je den kop af”.

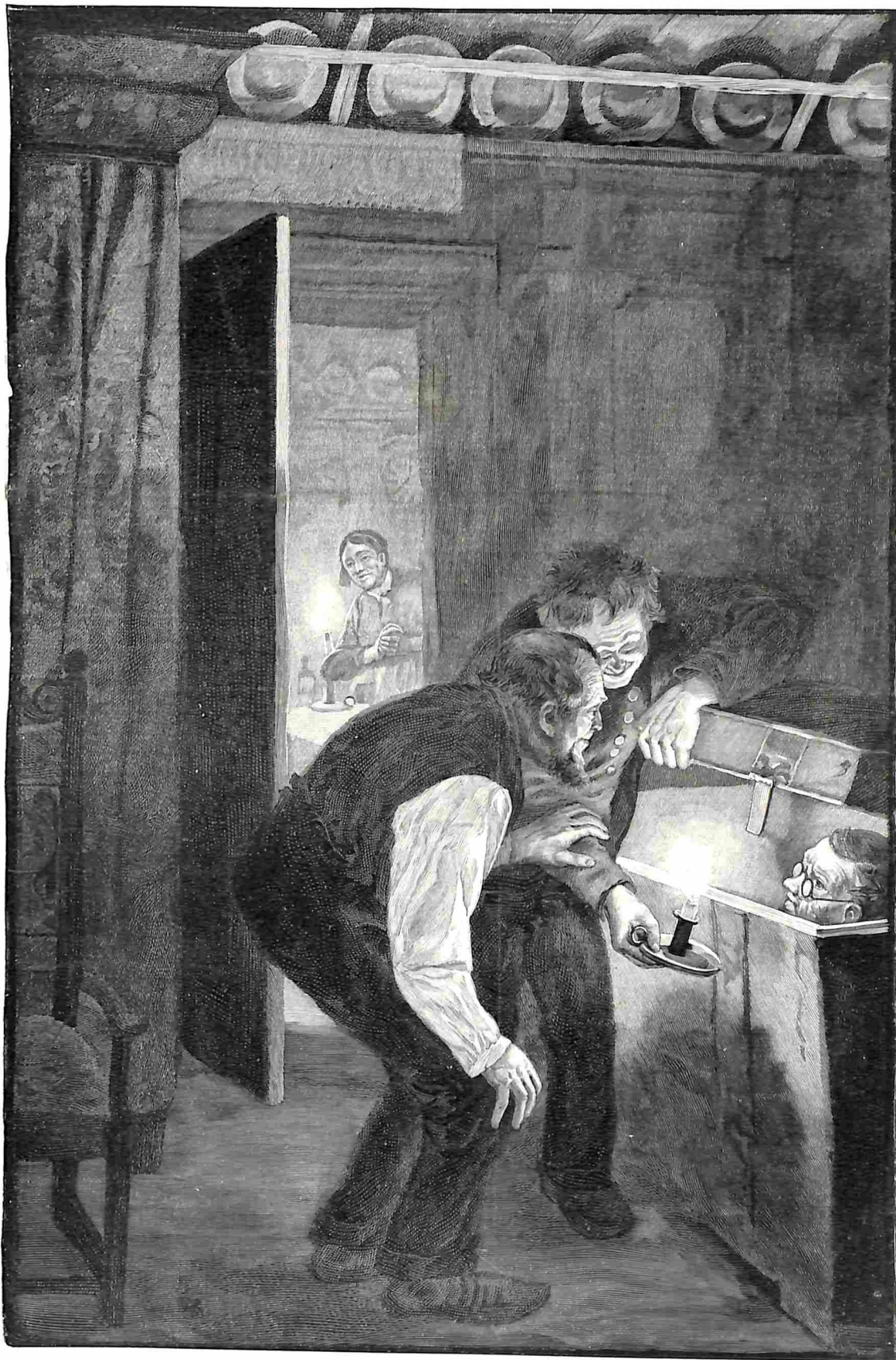
„Neen”, zei de heks.

Toen sloeg de soldaat haar het hoofd af. Daar lag ze! En hij bond al zijn geld... enz.

Men late zich nu door dat „kop” — inderdaad een term die kinderen op school niet mogen gebruiken! — niet van de wijs brengen en door vergelijking met een moordverhaal onder „gemengd nieuws” in 't avondblad late men zich niet verleiden tot een realisatie van dit verhaal, die het als een afschuwelijke snoodheid aan ieders gedachten zou opdringen. Het is immers allemaal maar malligheid en spel; de geheimzinnigheid van de oude heks, die meteen van het tooneel verdwijnt, is even goed gespéeld als de houding van den kortaangebonden soldaat. Zoo hoort het in een goede vertelling!

Nu heb ik 't mij moeilijk gemaakt door een inderdaad vrij kras voorbeeld te kiezen; de geheele Vuurslag is even teekenachtig als deze aanhef — opgewekt als de marsch, die

de tamboers roffelen en de pijpers fluiten — maar is verderop „onschuldiger”; weinigen zullen wel zoo naar preutsch zijn als die Deensche criticus die 't verhaal van de schakingen der slapende prinses en 't kusje dat de verliefde soldaat haar geeft, onbehoorlijk noemde! Ik weet in de verschillende sprookjes-zonder-moraal maar één episode, die dichter bij 't ruwe komt en die trouwens ook voor mijn gevoel 't behoorlijke overschrijdt: nl. als kleine Klaus sjachert om zijn doode grootmoeder en als de groote, naijverig op 't door den andere behaalde voordeel, de zijne dood-slaat. Grootmoeders zijn nu eenmaal reële kostbaarheden in 't kinderleven en in levenden lijve behooeren ze reeds zoozeer tot de wereld van 't sprookje, dat ik vind dat Andersen haar er buiten had moeten houden! Maar overigens, wat komt die kwaje groote Klaus overal heerlijk slecht te pas, en wat ontspringt het armoedige ventje telkens handig den dans! Van den dag dat hij zijn povere bezit, het droge paardenvet, aan de aartsdommen boer als een tovenaars-in-den-zak verkoopt voor een schepel zilver — een schépel, kostelijkste maat van sprookjes-schatten — tot den dag dat hij zelf den wissel dood in 't water ontkomen is door te ruilen met den levensmoeden herder. Op dien zelfden dag heeft hij grooten Klaus voor 't laatst bij den neus, niewaar? als hij 'm op de mouw spelt dat hij zijn vee — eigenlijk 't vee van den herder-remplaçant — gekregen heeft op de bedding der rivier.

...DE BOER LICHTTE EVEN HEEL VOORZICHTIG HET DEKSEL OP, EN KEEK ER ONDER. (KLEINE KLAUS EN GROOTE KLAUS).

....EN HIJ NAM ZIJN KNUPPEL EN SLOEG HET EENIGE PAARD VAN KLEINE KLAUS OP ZIJN KOP, DAT HET NEERVIEL. (KLEINE KLAUS EN GROOTE KLAUS).

„Nou, jij bent een gelukkig man!” zei groote Klaus: „geloof je, dat ik ook zee-vee krijg, als ik op den bodem der rivier kom?”

„Ja, dat denk ik wel!” zei kleine Klaus. „Maar ik kan je niet heelemaal in den zak naar de rivier dragen, daar ben je mij te zwaar voor; als je er heen wilt loopen en daar in den zak kruipen, dan zal ik je er met het grootste genoegen ingooien”.

„Asjeblijft!” zei groote Klaus, „maar als ik geen zee-vee krijg als ik beneden kom, dan zal ik je een verschrikkelijk pak slaag geven!”

„O neen, doe dat asjeblijft niet!” — en zoo gingen ze naar de rivier. Toen het vee, dat dorst had, het water zag, liepen ze er hard naar toe om te drinken.

„Kijk, wat loopen ze!” zei kleine Klaus, „ze verlangen weer beneden te komen”.

„Ja, help mij nu maar eerst”, zei groote Klaus, „anders krijg je slaag!” en hij kroop in den grooten zak, die over den rug van een van de beesten had gelegen. „Leg er een steen in, want ik ben bang, dat ik anders misschien niet zink”, zei groote Klaus.

„Dat zal wel gaan!” zei kleine Klaus, maar hij lei toch een groote steen in de zak, bond het touw stevig vast, en gaf hem een duw: Plomp, daar lag groote Klaus midden in 't water en ging in eens naar beneden.

„Ik ben bang, dat hij het vee niet zal vinden!” zei kleine Klaus, en hij ging met het zijne naar huis.

Daarmee is 't verhaal uit. Ik meen dat ieder die onder 't lezen gelachen heeft of lieve kinderherinneringen heeft voelen wakker worden, meteen het recht verbeurd heeft achterna wijze aanmerkingen te maken.

Wij waardeeren zulke verhalen alleen zonder wijsheid, bij 't genoegen der lectuur, zonder ze over te zetten in de levenswerkelijkheid zooals wij die kennen of meenen te kennen.

Een enkele maal maakt Andersen — die het overigens vrij wat minder bont maakt voor onze verfijnde zenuwen dan de broeders Grimm, voor wie de spijkerton hoort bij de gewone uitzet van booze stiefmoeders enz. — een enkele maal maakt Andersen het ons een weinig moeilijk zijn fantasieën onwezenlijk, althans onmaatschappelijk, te houden. 't Is daar waar hij — zelf niet naief — een weinige dubbelzinnig is en den kinderen leukweg vertelt, maar intusschen even knipoogt tegen de ouderen.

Zoo in die kostelijke episode van kleinen Klaus' paardenhuid-toovenaar. De arme man is buitengesloten van de boerderij, waar hij bij nacht aanklopte. De boer was van huis; de vrouw had den koster op bezoek en onthaalde dien heerlijk. Nu — die koster, die op vleesch en visch, taart en wijn onthaald wordt; die straks, als de boer thuiskomt, verstopt moet

worden in de kist, want de boer had een vreemde ziekte, hij kon geen kosters uitstaan: die koster, die straks voor duivel figureert — de hals! — die... ja die koster is een beetje verdacht. Wat niet wegneemt dat de kinderen op de argelooste wijze schik over hem hebben. Schik over hem en evengoed ook over den dommen boer, schik over zijn hulpeloze vrouw — die er meer van weet en toch haar man er niet van terughouden kan en schepel geld te geven voor den toovenaar die „krak” zegt als je er op trapt en dan uitbrengt dat hij den oven volgekeest heeft met vleesch, visch en taart, en — „krak” — drie flesschen wijn, ook in den oven, en — „krak” — den duivel zelf — in kostersgedaante — in de kist... Ja, we hebben allemaal veel schik over deze dingen gehad! —

Aan het einde van mijn verweer, geachte Mevrouw, moet ik een bekentenis doen. Er was een tijd dat ook ik meende verplicht te zijn principiële bezwaren tegen Kleinen Klaus en consorten te hebben; maar als ik hun historie erop nalas om mijn ergernis te prikkelen, ging het juist verkeerd, en had ik in mijn eentje genoeg in hun streken — zooals immers een heel volk eeuwen achtereen genoeg gehad heeft van Reinaert de Vos en van Uilenspiegel! Ik kan nu niet beter wenschen dan dat bij u en anderen de ergernis en de bezwaren evenzoo door de lectuur dezer sprookjes zelve mag worden opgeruimd. Neem de proef. Blijft de ergernis bestaan — dan, ja dan zit er niet anders op dan ze... ongelezen en onverteld te laten. C. E. H.

DE OOIEVAAR VAN EGMOND.

Den 11 September 1706 bezocht Lud. Smids, schrijver van: „Schatkamer der Nederlandsche Oudheden”, het edele dorp

Egmond, (gelegen in het Noord-Westerdeel van Kennemerland) en bezag aldaar de ruïne van kerk en klooster: van de twee hooge torens was de Noordelijke al ten deele ingestort. Tusschen die torens was een open poortje, waarboven S. Pieter in hardsteen uitgehouwen, tusschen Graaf Didrik de VI en zijn moeder Petronella, weduwe van graaf Floris de II, knielende. Gelijk men weet is dit klooster geweest de begraafstee der meeste Graven van Holland en werd door de Spanjaarden in 1567 in de asch gelegd.

Niet minder dan 39 Abten hebben achtereenvolgens het klooster bestuurd. De eerste was Wonebolt omstreeks 910, de laatste, Govert van Mierloo, een Dominikaner, de tweede bisschop van Haarlem, overleden te Deventer in 1587.

De 16de abt was Lubbert, de broeder van Arnoud, Heer van Egmond. Onder diens regeering moet, naar de oude overlevering gaat, 't volgende gebeurd zijn: Een ooievaar op de abdijkerk nestelende, had zijn been gebroken. Een daglooner, in de abdij werkende, ziet den vogel en brengt het dier bij zijn moeder, een schamel wijfken. Deze vrouw spalkt en verbindt het gebroken been. De zoon trekt er elken dag op uit om voedsel te zoeken, kikkers, aal en andere visschen. De vogel geneest. Het dier heeft intusschen zijn jongen in het nest verzorgd. In het najaar vertrekt hij naar Zuidelijke landen en komt in 't voorjaar terug. Als hij het oude vrouwtje ziet, opent hij zijn bek, zoodat een steen naar beneden valt, daarop vliegt hij weer naar boven, op de abdij. De steen wordt aan Lubbertus getoond. Deze laat zich de gansche geschiedenis vertellen. De steen is een karbonkel van groote waarde. Lubbert zegt het aan zijn broeder, Heer Wouter. Zij wordt in een gouden plaat gezet en op het hoog-altaar geplaatst, terwijl het vrouwtje en haar zoon levenslang werden onderhouden. Jacob van Lennep, die veel van dergelijke verhalen hield, heeft indertijd deze geschiedenis in een zijner balladen bezongen. J. R.

....DE LUIKEN SLOTEN DE RAMEN NIET TOT BOVEN TOE, ZO DAT HIJ HEEL GOED IN DE KAMER KON ZIEN.

(KLEINE KLAUS EN GROOTE KLAUS).